

Integreret skriftlighed

-fra tekstanalyse til skriftligt produkt

Materialet her giver ideer til og eksempler på, hvordan vi kan integrere skriftlighed i helt almindelig danskundervisning. Materialet er et udsnit af en plan for et danskfagligt forløb, der har til hensigt gennem både skriftlige og mundtlige aktiviteter at introducere eleverne for middelalder og folkeviser.

Der gives konkrete opgaveforslag til, hvordan en skriftlig opgave kan moduliseres ind i et forløb og til sidst blive til en sammenhængende og velstruktureret analyserende artikel.

Janne Børsting, Horsens Hf og VUC

Indholdsfortegnelse

Integreret skriftlighed	2
Eksempel på danskfagligt forløb med integreret skriftlighed	2
Mål med forløbet	3
Materiale.....	3
Evalueringsopgaver.....	3
Eksempel på modulplan.....	4
Skriveopgave til Ebbe Skammelsen	5
Den skriftlige analyseopgave	7

Integreret skriftlighed

Læreplanen for Dansk A lægger op til en bred forståelse og brug af skriftlighed. I læreplanens beskrivelse af fagets identitet betones det, at ”tekstanalytiske aktiviteter indgår i et tæt samspil i både den receptive og den produktive dimension af faget” ligesom det er et didaktisk princip, at ”Arbejdet med elevernes mundtlige og skriftlige udtryksfærdighed integreres i undervisningsforløbene sådan at eleverne oplever både fordybelse i faglige problemstillinger og øvelse i formidling gennem produktion af tekster”.

Læreplanen lægger med andre ord op til, at vi i danskundervisningen arbejder med integreret skriftlighed. Integreret skriftlighed handler om at knytte de almenfaglige aktiviteter i dansk sammen med skrivning generelt, men også med elevernes skriftlige afleveringer. Hensigten med integreret skriftlighed er, at eleverne oplever, at danskfagets elementer hører sammen, og at skriftlighed ikke der noget, der foregår ”on the side”. Med integreret skriftlighed vil eleverne opleve, at skrivning bliver en del af læreprocessen – at de gennem skrivning om fx aktuelle, faglige emner opnår en faglig erkendelse. At arbejde integreret med skriftlighed giver desuden mulighed for at skrive på klassen med læreren som vejleder. Løbende feedback på det skriftlige produkt øger elevens bevidsthed om egne skrivekompetencer, og det udgør et godt grundlag for, at eleven kan udvikle sig som skribent.

Desuden kan arbejdet med integreret skriftlighed anspore eleverne til at skabe ”transfer” mellem fagets elementer ud fra den betragtning, at når de er vant til at arbejde med det faglige stof fra undervisningen i sammenhæng med skriftlig formidling, vil det falde dem naturligt at trække på deres danskfaglige viden og metode i fx genreskrivning.

Arbejdet med integreret skriftlighed kan således løfte eleven både fagligt og kompetencemæssigt.

Dette materiale fokuserer på arbejdet med integreret skriftlighed i relation til at beherske den svære kunst at omsætte tekstanalysekompetencer til et skriftligt produkt. Derfor indeholder materialet øvelsesideer til, hvordan vi i undervisningen kan hjælpe eleverne til bedre at omsætte den viden de oparbejder i danstimerne til en skriftlig analyse, hvor der stilles krav om at kunne fremsætte en veldokumenteret og velformidlet analyse af en tekst.

Eksempel på danskfagligt forløb med integreret skriftlighed

I det følgende vises et eksempel på, hvordan vi kan arbejde med integreret skriftlighed i et ”helt almindeligt” danskfagligt forløb. Forløbet handler om middelalder og folkeviser – og det udsnit af forløbet, der udgør eksempel materialet, handler specifikt om introduktion til ridderviser.

I forløbet om middelalder og folkeviser arbejdes der vekslende mellem en række aktiviteter, der på én og samme tid opøver elevernes faglige viden om emnet og forbereder dem på skriftligt at kunne formidle en faglig, veldokumenteret og sammenhængende tekstanalyse. Forløbet giver således eleverne en faglig viden om emnet ”Middelalder og folkeviser” og bygger samtidigt op til, at de – i en modulariseret proces – lærer at skrive om emnet ”Middelalder og folkeviser” ud fra teksten ”Ebbe Skammelsen”. Det er en pointe i sig selv, at den skriftlige opgave stilles i de tekster, der arbejdes med på klassen, så eleverne dels kan få produceret gode noter til skrivningen undervejs og samtidig kan føle, at de har en faglig viden at byde ind med i det skriftlige produkt.

Mål med forløbet

- 1) at eleverne stifter bekendtskab med perioden, med folkevisen som genre, dens funktionsaspekt og dens aktualitet.
- 2) at producere en analyserende artikel om emnet.

Tilrettelæggelse

Forløbet tilrettelægges i vekselvirkning mellem fælles faglige aktiviteter og individuel skrivning. Den skriftlige opgave – en analyserende artikel – som er et af målene med forløbet – skrives i små moduler undervejs.

Materiale

- *Grundbogsmateriale om Middelalder og folkeviser (fx fra Litteraturens veje)*
- *Folkeviserne "Ebbe Skammelsen" og "Germand Gladensvend" (m.fl.)*
- *Supplerende materiale: Avis artikel om æresdrab fra Politiken.dk og kortfilmen "Dennis"*
- *Grundbogsmateriale om "Den analyserende artikel" (fx fra Til tasterne)*
- *Hjælpeark til at skabe god struktur i den analyserende artikel*

Evaluering

Fokuspunkter til feedback på den analyserende artikel, der afspejler forløbets mål

- *Faglig viden om emnet?*
- *Tekstlæsning og dokumentation*
- *Struktur og sammenhæng i den analyserende artikel?*

Nedenfor vises et udsnit af modulplanen for forløbet og refleksionerne over de enkelte faglige aktiviteter i forhold til målet.

Eksempel på modulplan

Arbejdsform	Danskfaglig aktivitet	
Fælles	Introduktion til middelalder	
Pararbejde	Læs "Folkeviserne" (Litteraturens veje) og svar på de udleverede spørgsmål hertil	Modul 1
Fælles	Opsamling på spørgsmålene	
Fælles	Vi læser folkevisen "Ebbe Skammelsen"	
Hjemmearbejde til modul 2	Læs "Ridderviser" (Litteraturens veje) og svar på de udleverede spørgsmål hertil	
Fælles	Opsamling på hjemmearbejdet – Spørgsmål til "Ridderviser" – fælles noter på tavlen	Modul 2
Fælles	Analyse af "Ebbe Skammelsen" mhb. genrebestemmelse mm. Skriveøvelse om "Ebbe Skammelsen"	
Grupper	Læs artiklen om æresdrab (Politiken.dk) og diskuter i grupper, hvorfor den er aktuell i forhold til "Ebbe Skammelsen"	
Fælles	Opsamling på gruppediskussionerne. Fællesnoter på tavlen med gode perspektiveringspointer	

Modul 1: De tre første faglige aktiviteter i modul 1 giver grundlæggende viden om emnet. I tredje sekvens, hvor der samles op på spørgsmål/svar-aktiviteten, fokuseres der på at skrive fælles noter på tavlen. Disse noter kan danne grundlag for en præsentation af middelalderen i den analyserende artikel eleverne undervejs i forløbet skal producere. Derfor skal læreren være garant for, at disse noter skrives – med elevernes ord – i et godt, sammenhængende og fagligt sprog, som eleverne – når de selv skal i gang med at producere tekst – kan spejle.

I fjerde sekvens af modul 1 læses og "oversættes" riddervisen "Ebbe Skammelsen". Denne aktivitet runder modulet af med et konkret eksempel på teorien om folkeviser. Samtidigt

lægger læsningen af ”Ebbe Skammelsen” op til hjemmearbejdet og til modul 2’s fokus på ridderviser og den kommende skriveøvelse herom.

Modul 2: 1. sekvens er fagligt introducerende – og har i øvrigt samme funktion som opsamlingen på spørgsmål/svar-sekvensen ovenfor: at skrive gode, sammenhængende noter, der kan bruges i en faglig introduktion af emnet i det kommende skriftlige produkt.

2. sekvens er en analyse af ”Ebbe Skammelsen”, som dels giver et konkret eksempel på teorien om ridderviser, dels giver anledning til igen at skrive fælles noter på tavlen (eller i delt dokument), der viser eleverne nogle tydelige eksempler på, hvordan tekstanalytiske betragtninger kan formuleres sammenhængende på skrift. Disse formuleringer kan eleverne ligeledes bruge i deres analyserende artikel.

I forlængelse af analysen får eleverne en skriveøvelse om ”Ebbe Skammelsen” med fokus på at omskrive netop tekstanalytiske betragtninger til sammenhængende tekst. Øvelsen kan laves individuelt eller i par.

Øvelsen er bygget op omkring de 4 områder klassens analyse tog udgangspunkt i: genretræk, personer, konflikt og konfliktløsning. Eleverne skal arbejde sig gennem alle 4 områder, idet de bliver bedt om inden for hvert område at

- *Påpege det væsentlige*
- *Dokumentere det med et citat*
- *Kommentere/fortolke citatet*

Herefter skal de skrive analysen af de 4 områder sammen ved sprogligt at bygge bro mellem afsnittene.

Eleverne får serveret analysen af det første område – genretræk – for at de har et godt eksempel til efterfølgelse i analysen af de kommende 3 områder.

Se elev-versionen af skriveøvelsen nedenfor:

Skriveopgave til Ebbe Skammelsen

Formål med opgaven

Du skal lære at omskrive dine tekstanalytiske betragtninger til sammenhængende tekst.

Hvordan gør du?

Tag udgangspunkt i de fire områder, vi har arbejdet med i fællesskab: Genretræk, personer, konflikt og konfliktløsning.

Skriv om ét område ad gangen.

Du starter med at **påpege** de mest centrale aspekter af visens genretræk...

Eks:

Ebbe Skammelsen er en folkeviser – nærmere betegnet en riddervise. Ud over dens ydre komposition, kan vi se det ud fra det faktum, at den tager emner op som kærlighed, løftebrud og normbrud. Visen er også et eksempel på, hvor galt det kan gå, hvis individet handler ud fra egne behov i stedet for at pleje slægtens interesser...

Herefter skal du give et eller flere eksempler på det, du påpeger ved at **citere** fra teksten.

Eks:

Allerede i strofe 5 varsles konflikten:

”Ebbe han tjener i kongens gård
Både med hæder og ære;
Hjemme sidder Peder hans broder
Trolover hans hjertens kære”

Nu skal du **kommentere/fortolke** citatet og fortælle, hvad det viser.

Eks.

Vi får altså ret tidligt i visen at vide, at Ebbe er rejst bort for at tjene kongen, og Peder, hans broder er blevet hjemme. Her har Peder indledt et forhold til Adelus, som egentlig er Ebbes forlovede. Konflikten spirer således på flere planer: Forliser Ebbes kærlighedsforhold? Be- drager Peder Ebbe, eller skulle Ebbe være blevet hjemme for at ”passe sin butik”?

Den samlede tekst lyder sådan:

Ebbe Skammelsen er en folkevise – nærmere betegnet en riddervise. Ud over dens ydre komposition, kan vi se det ud fra det faktum, at den tager emner op som kærlighed, løfte- brud og normbrud. Visen er også et eksempel på, hvor galt det kan gå, hvis individet hand- ler ud fra egne behov i stedet for at pleje slægtens interesser. Allerede i strofe 5 varsles kon- flikten:

”Ebbe han tjener i kongens gård
Både med hæder og ære;
Hjemme sidder Peder hans broder
Trolover hans hjertens kære”

Vi får altså ret tidligt i visen at vide, at Ebbe er rejst bort for at tjene kongen, og Peder, hans broder er blevet hjemme. Her har Peder indledt et forhold til Adelus, som egentlig er Ebbes forlovede. Konflikten spirer således på flere planer: Forliser Ebbes kærlighedsforhold? Be- drager Peder Ebbe, eller skulle Ebbe være blevet hjemme for at ”passe sin butik”?

Nu skal du fortsætte på samme måde med at skrive om de andre tre områder: Personer, konflikt og konfliktløsning ud fra formlen **påpeg, citér, kommenter**.

Tænk over dit sprog. Brug de fagudtryk, du kender.

Når du har skrevet om de tre områder, skal du binde afsnittene sammen med små overgange eller ”broer”

Eks. Det er ikke kun de genrespecifikke træk, der er tydelige i Ebbe Skammelsen. Også personerne har en tydelig rolle i teksten...

Refleksion

Gå i 4-mandsgrupper. Læs jeres analyser højt. De, der lytter, noterer

- *Indhold: Hvad var særligt godt ved analysen?*
- *Formidling: Hvad vil jeg lade mig inspirere af, næste gang jeg selv skal skrive en analyse?*

De sidste 2 sekvenser af modul 2 tager afsæt i perspektiverende tekster om æresdrab. Eleverne får udleveret teksterne og skal i grupper diskutere, hvad der er sammenhængen mellem artiklerne om æresdrab og folkeviser/Ebbe Skammelsen. Der følges op på gruppediskussionerne med fællesnoter, der indkredser gode perspektiveringspointer. Arbejdet med perspektivteksterne klæder eleverne på til at kunne skabe en evt. problemstilling om fx folkevisers aktualitet til deres skriftlige analyse.

Det øvrige forløb fortsætter med teori om trylleviser, ”Germand Gladensvend” og kortfilmen ”Dennis” som omdrejningspunkt – der laves variationer over modulbeskrivelsen af modul 1 og 2, hvor essensen er at bygge eksemplarisk sprogproduktion og skriveøvelser ind i gennemgangen af stoffet, der gradvist forbereder eleverne på at skrive en hel sammenhængende tekstanalyse.

Når forløbet nærmer sig sin afslutning, skal eleverne fordybe sig i skrivningen ved at binde de elementer af en tekstanalyse, de har produceret i timerne, sammen til en hel analyse.

Den skriftlige analyseopgave

Selve analyseopgaven ligger tæt op ad stilegenre ”Den analyserende artikel”. Derfor er det naturligt, at optakten til den skriftlige fordybelse indledes med en sekvens om, hvad der kendetegner en analyserende artikel.

Opgaveformuleringen til den analyserende artikel lyder således:

Skriv en analyserende artikel om middelalderens litteratur og hvad den siger os i dag.

Din artikel skal indeholde en analyse og fortolkning af Ebbe Skammelsen.

I din analyse skal du særligt fokusere på følgende:

Præsenter emnet

- *Hvordan er forholdet mellem Ebbe, Peder og Adelus? Giv eksempler.*
- *Hvad er konflikten i visen, og hvordan løses den? Giv eksempler.*
- *Hvad fortæller konflikten i Ebbe Skammelsen om middelalderen?*
- *Giv en perspektivering, der siger noget om folkevisens aktualitet.*

Stilladsring

Det faktum at opgaven stilles i et kendt emne og kendte tekster sikrer eleverne et både indholdsmæssigt og strukturelt stillads. Analyseopgaven er tilmed stilladseret med spørgsmål, som ydermere støtter eleven i at skabe en naturlig progression i den skriftlige analyse.

På det tidspunkt i middelalderforløbet, hvor den skriftlige opgave stilles, har eleverne allerede skrevet flere brugbare tekstblokke til deres analyser: De har noter fra den fælles gennemgang om folkeviser, som sikkert kræver en gennemskrivning eller to – men dog kan bruges i opgavens første pind, hvor emnet præsenteres. Eleverne har ligeledes gode fælles noter med perspektiveringspointer, der både kan bruges i en præsentation af opgavens emne om *middelalderens litteratur, og hvad den siger os i dag* og i en decideret perspektivering. Mere om kobling mellem indledning og perspektivering/afslutning senere.

Herefter spørges der i opgaven til forskellige forhold i ”Ebbe Skammelsen”. Til dette formål skal eleverne bruge den skriveøvelse de producerede i modul 2, hvor de analyserer 4 væsentlige forhold i visen.

For at svare på næste pind i opgaven – Hvad fortæller konflikten i Ebbe Skammelsen om middelalderen? – skal eleverne aktivt trække på den viden de har fået i forløbet, ligesom de i perspektiveringen skal trække på de artikler de i modul 2 læste om æresdrab.

Således har eleverne gennem forløbet allerede skrevet en del af de tekstblokke, der skal bruges til at besvare spørgsmålene i den analyserende artikel. Metodisk skal de bruge deres viden fra skriveøvelsen om ”Ebbe Skammelsen”, hvor de bygger afsnittene sammen med sproglige broer eller overgange, der sikrer sammenhæng og struktur.

Foruden den stilladsring, der naturligt ligger i at materialet til analyseopgaven er gennemgået i undervisningen, og at den skriftlige opgave er modulariseret, kan der med fordel ydes større eller mindre grad af strukturel støtte ved at udlevere hjælpeark til eleverne. Det er en vurderingssag, hvor meget eller hvor lidt støtte, der skal til afhængigt af holdets faglige og kompetencemæssige niveau og afhængigt af, hvornår i danskforløbet opgaven ligger. Ligger den skriftlige opgave i starten af danskforløbet, kan solid stilladsring være en stor hjælp for eleverne, fordi det giver dem en idé om, hvordan strukturen i en sammenhængende analyse skal være.

Nedenfor findes et eksempel på et hjælpeark, som yder eleverne både sproglig og strukturel hjælp

Hjælpeark til analyserende artikel om middelalderens litteratur

Manchet

Hvorfor er det, at gymnasieklasser skal slæbes igennem folkevise efter folkevise? Er det ikke bare gamle sange fra middelalderen? Svaret hertil er nej. Folkeviserne er på mange måder vigtige, og de har faktisk meget større aktualitet end man lige regner med. Især når snakken falder på æresdrab.

Brødtekst

Middelalderens litteratur bestod primært af folkeviser. Folkeviser er...

I middelalderen brugte man folkeviser til at...

Folkeviserne kan deles i to undergenrer – ridderviser og trylleviser...

Det er karakteristisk for ridderviser at...

Disse genretræk fra riddervisen ses tydeligt i "Ebbe Skammelsen"...

Forholdet mellem personerne i riddervisen er...

Konflikten i "Ebbe" Skammelsen viser tydeligt, hvordan tankegangen i middelalderen var...

Æresdrab er et centralt tema i "Ebbe Skammelsen" og måske netop dét gør den aktuel...

Folkeviserne har således større aktualitet, end man lige regner med...

Problematikker omkring slægt, ære og hævn er ikke et ukendt fænomen...

Afrunding

Dette hjælpeark er et eksempel på, hvordan massiv stilladsering kan se ud. Mindre kan også gøre det – fx ved at skære hjælpesætningerne væk, således at eleverne har et strukturstillads, hvor de bliver mindet om, hvad der er særligt kendetegnende for genren, hvad de skal være særligt opmærksomme på for at formidle godt og sammenhængende, og hvordan de bygger en god struktur op i artiklen:

Hvad kendetegner genren?	-I den analyserende artikel er tekstlæsning i centrum. Det vil sige, at du skal lave en analyse og fortolkning med inddragelse af relevante danskfaglige begreber. -Der stilles i den analyserende artikel krav om analyse og fortolkning af en litterær tekst eller en medietekst.
--------------------------	--

<p>Hvad skal du være særlig opmærksom på?</p>	<ul style="list-style-type: none"> -Husk, at tekster skal præsenteres med forfatter, titel og årstal, da materialet ikke er kendt af læseren. -Overskriften skal primært være informerende og afgrænsende samtidig med, at den skal fange læserens interesse. -Du skal huske at lave mellemrubrikker til at skabe overblik. -Du skal være omhyggelig med at anføre kilder, når du anvender materiale fra håndbøger mv. Brug evt. noteapparat, når du skal angive kilder. -Husk at skrive sammenhængende og gennemarbejdet uden katalogagtige opremser eller indforståede henvisninger. -En god sammenhæng skabes ved, at du påpeger et centralt sted i teksten, bringer et citater, der illustrerer det og slutter af med at kommentere, hvad det siger om teksten.
<p>Hvordan bygger du din analyserende artikel op?</p>	<ul style="list-style-type: none"> -Overskrift Indledning, hvor fokus formuleres -Brødtekst (gerne adskilt af mellemrubrikker) -Perspektivering -Afslutning

Hjælpearket stammer fra skriveportalen.dk

Der er mange fordele ved at bruge hjælpeark – en af dem er, at det er meget nemt at differentiere graden af støtte. Sidder der ordblinde elever på holdet, der generelt har vanskelig ved sprogproduktion og struktur, giver det god mening, at de arbejder ud fra stilladsarket med hjælpesætninger. Dygtige og selvstændige skribenter kan have gavn af hjælpearket, der beskriver genrekendetegn – resten klarer de selv.

Uanset hvilken type hjælpeark man giver sine elever, er det vigtigt at være opmærksom på, at graden af stilladsning mindskes som danskforløbet skrider frem. Eleverne skal bruge hjælpearkene som støtte til at skabe grundstruktur, hvilket de i deres udvikling som

skribenter med tiden skal lære at gøre selv. Hvis ikke vi ”afstilladserer” kan eleverne ende med at producere uselvstændige og mekaniske artikler.

Overordnet struktur

Inden vi præsenterer eleverne for hjælpearkene har vi i undervisningen typisk talt om, hvad der er med til at skabe en god struktur i en skriftlig analyse. I den forbindelse vil man uundgåeligt komme ind på, at det skaber god, overordnet sammenhæng, når analysens optakt korresponderer med perspektivering/afslutning. Derfor kan elevernes skriveproces skydes i gang med en øvelse, der netop fokuserer på denne sammenhæng. Eleverne kan fx parvist skrive en åbnende optakt til deres analyserende artikel, hvor anslagene til perspektivering gives. På den måde tvinges eleverne til allerede i før-skrivningen at tænke over, hvad perspektivering skal bestå i, og hvordan den kommer til at bidrage til forståelsen af analysens problemstilling.

Se herunder et forslag til elevversionen af en sådan øvelse:

Øvelsesidé til analyserende artikel om *Middelalderens litteratur og hvad den siger os i dag?* med særligt fokus på indledning og perspektivering.

- Læs opgaveformuleringen til den analyserende artikel grundigt.
- For at skabe gode ideer til analysens optakt/problemstilling skal I diskutere i klassen, hvad emnet for opgaven (*Middelalderens litteratur og hvad den siger os i dag?*) kalder på vi tager fat i?
- Diskutér i klassen, hvordan emnet har relevans i dag. Er det udtryk for noget bestemt i vores tid? Hvad?
- Paropgave: Forbered nu – på baggrund af perspektiveringsideerne fra den fælles klassediskussion – jeres bud på en vinkel til en analyserende artikel om *Middelalderens litteratur og hvad den siger os i dag?* Opgaven har til formål, at I lærer at formulere, hvad der er jeres vinklen på artiklen, og hvordan I vil følge op på den i en perspektivering.
- Lav disposition til artiklens brødtekst. Skriver nøgleord/nøglesætninger for hvert afsnit, så I ved, hvordan I vil arbejde jer igennem tekstanalysen ud fra den vinkel, I har valgt.
- Nu skriver I - to og to - artiklens indledende optakt, hvor I sætter scenen for, hvad artiklen skal handle om. Optakten skal indeholde mindst 1 spørgsmål eller en problematik, som perspektiveringen følger op på.
Efterfølgende skriver I – på baggrund af den grundige disposition – en perspektivering på mindst 10 linjer, der følger op på indledningens spørgsmål/problematik og runder artiklen af.
- I skal læse jeres tekster op på klassen eller i grupper efterfulgt af en drøftelse af, hvad der gjorde dem mere/mindre velfungerende.

Eleverne kan, som sagt, bruge denne skriveøvelse at komme i gang på. De vil naturligvis skulle genskrive og tilpasse deres problemstilling og perspektiveringsideer til den brødtekst de får produceret til deres individuelle artikler.

Elevernes færdige artikler vurderes og bedømmes ud fra 3 kriterier:

- *Faglig viden om emnet?*
- *Tekstlæsning og dokumentation?*
- *Struktur og sammenhæng i den analyserende artikel?*

Det er vigtigt at delagtiggøre eleverne i disse bedømmelseskriterier, så de kan målrette deres arbejde ud fra dem.